Magiczny Kraków

Od nieużytków do największego kampusu uczelnianego w Polsce. 100 lat architektury AGH

2026-10-14

Gmach główny Akademii Górniczo-Hutniczej przy Alei Mickiewicza mijają codziennie tysiące Krakowian. Mało kto zastanawia się jednak, jak powstał cały zespół budynków Akademii, dlaczego kampus ma taki układ i jakie wydarzenia, ambicje oraz decyzje sprzed dziesięcioleci przesądziły o jego obecnym kształcie. Nowa książka „AGH – architektura i urbanistyka" autorstwa Jerzego Wowczaka pokazuje, że kampus jednej z największych polskich uczelni technicznych jest nie tylko miejscem nauki i pracy, ale także niezwykle interesującym fragmentem historii architektury i urbanistyki Krakowa.

Książka to opowieść o około stu budynkach, które powstawały przez blisko stulecie – od monumentalnego gmachu głównego i innych budynków przedwojennych, przez projekty modernistyczne i socrealistyczne, aż po współczesną architekturę. Przede wszystkim jest to opowieść o tym, jak historia uczelni i miasta, zmieniające się potrzeby, możliwości finansowe, decyzje polityczne oraz ambicje władz i projektantów kształtowały przestrzeń kampusu.

Kampus, który wyrósł na nieużytkach

Kiedy w latach 30. XX wieku tereny na północ od Parku Jordana zostały przekazane rozwijającej się Akademii Górniczej, znajdowały się tam m.in. podmokłe nieużytki i grunty poforteczne. W ciągu kolejnych dekad ten fragment miasta zmienił się nie do poznania. Powstanie uczelni było ważnym wydarzeniem nie tylko dla polskiego przemysłu i szkolnictwa wyższego. Lokalizacja nowej akademii na obszarze ówczesnej Czarnej Wsi stała się jednym z impulsów rozwoju tej części Krakowa. Zmieniał się układ komunikacyjny wokół uczelni, powstawały kolejne budynki mieszkalne i obiekty użyteczności publicznej, a wraz z rozwojem AGH kształtował się jeden z najbardziej charakterystycznych zespołów zabudowy w zachodniej części miasta.

Dziś teren kampusu to ogromny obszar rozciągający się pomiędzy ulicami Czarnowiejską i Reymonta, którego ważnym elementem jest reprezentacyjny ciąg budynków przy Alei Adama Mickiewicza. Gmach główny, wraz z sąsiadującymi z nim obiektami, jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych elementów tej części Krakowa. Za jego monumentalną fasadą kryje się jednak znacznie większa i bardziej złożona historia.

– Architektura kampusu AGH jest swego rodzaju zapisem historii uczelni. Kolejne budynki nie powstawały przecież w oderwaniu od rzeczywistości. Ich kształt był konsekwencją potrzeb dydaktycznych i badawczych, możliwości ekonomicznych, zmieniających się trendów w architekturze, decyzji administracyjnych, sytuacji politycznej, a czasem także ograniczeń wynikających z istniejącej zabudowy czy ukształtowania terenu. Patrząc wprawnym okiem na kampus, możemy więc z niego czytać historię AGH, ale także historię Krakowa – mówi autor książki, dr hab. inż. arch. Jerzy Wowczak.

Nic tutaj nie jest przypadkowe

Jednym z największych walorów książki jest pokazanie, że obecny układ kampusu jest efektem

kolejnych projektów, zmian, modyfikacji i niekiedy bardzo śmiałych wizji rozwoju uczelni. Historia budynków AGH świadczy o tym, jak silnie kształt terenów uczelni zależy od tego, co dzieje się poza nią. Wojna, powojenna odbudowa, rozwój przemysłu, przemiany gospodarcze i polityczne, rozwój szkolnictwa wyższego, zmieniające się modele kształcenia i badań – wszystkie te procesy pozostawiały ślad w przestrzeni Akademii.

W książce można znaleźć również historie projektów, które nigdy nie zostały zrealizowane. Jednym z najbardziej niezwykłych przykładów jest plan budowy reaktora jądrowego w samym sercu kampusu AGH. Pomysł, który dziś może wydawać się wręcz niewiarygodny, był elementem poważnych planów rozwoju zaplecza badawczego uczelni. Ostatecznie reaktor nie powstał, ale sama historia pokazuje skalę ambicji, jakie towarzyszyły rozwojowi Akademii.

Bardzo istotną częścią kampusu, bez której trudno sobie dzisiaj wyobrazić AGH, jest Miasteczko Studenckie, którego budowa w latach 60. i 70. XX wieku była ważnym wydarzeniem w historii polskiej architektury. Był to nie tylko zespół domów studenckich, lecz przemyślany projekt urbanistyczny, który odpowiadał na zupełnie nowe potrzeby powojennego szkolnictwa wyższego. Jego powstanie wpłynęło na sposób myślenia o przestrzeni przeznaczonej dla studentów i stało się jednym z najbardziej charakterystycznych elementów krajobrazu tej części Krakowa.

Od *art déco* do współczesności

Na terenie AGH można znaleźć przykłady wielu nurtów architektonicznych XX i XXI wieku. Monumentalny gmach główny sąsiaduje z powojennymi obiektami dydaktycznymi, modernistycznymi realizacjami z okresu socrealizmu, założeniem Miasteczka Studenckiego oraz najnowszymi budynkami. Architektura kampusu mówi również wiele o samej Akademii. Rozwój przestrzenny uczelni odzwierciedla zmieniającą się skalę jej działalności, pojawianie się nowych dyscyplin naukowych, rosnące potrzeby laboratoriów i zaplecza badawczego, ale także aspiracje kolejnych pokoleń członków społeczności akademickiej.

„AGH – architektura i urbanistyka” została przygotowana na podstawie materiałów archiwalnych. Publikacja zawiera ponad 160 wysokiej jakości ilustracji, wśród których znalazły się współczesne i archiwalne fotografie, plany oraz rysunki architektoniczne, w tym materiały dotychczas niepublikowane. Czytelnik może dzięki nim prześledzić nie tylko historię poszczególnych budynków, ale również kolejne koncepcje zagospodarowania terenu Akademii i zmiany, jakim podlegał kampus.

Publikacja Jerzego Wowczaka może zainteresować nie tylko historyków architektury, urbanistów czy osoby związane z AGH. To także propozycja dla wszystkich, którzy chcą lepiej zrozumieć Kraków.